

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 26.05.2023
Published /Yayınlanma 30.07.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(97),1474-1482

10.5281/zenodo.8196743
Araştırma-İnceleme Makalesi
ISSN: 2459-1149

Doç. Dr. Günay MAMMADOVA
<https://orcid.org/0000-0002-6072-7135>

Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Müzik Tarihi / AZERBAIJAN

Nahçıvan'da İcra Edilen Bir Bölümlü Halayların Karakteristik Özellikleri

Characteristic Features of One-Piece Yallis Performed in Nakhchivan

ÖZET

Bu çalışmada Azerbaycan, özellikle de Nahçıvan folklor örnekleri arasında en eski ve yaygın dans türü halaylar incelenmeye alınmıştır. Halayların bir bölümlü türünün teorik analizi sonucunda bu halayların karakteristik özellikleri ortaya çıkarılmıştır.

Kadim ve zengin bir kültüre sahip olan Azerbaycan halkı, kültürel mirasını günümüze kadar korumuştur. İlk insan yerleşimlerinden olan Gobustan ve Gemigaya'nın kaya resimlerinde dans sahnelerinin tasvir edilmesi, burada yaşamın çok eski çağlardan beri var olduğunu kanıtlar. Kaya resimlerinde yer alan halay tasvirleri, onun binlerce yıl önceki varlığını doğrulamaktadır. Nahçıvan bölgesinde yer alan Gemigaya'daki resimler arasında dans törenlerine ait görsellerin özel bir yeri vardır. Sentetik bir sanat türü olan halay, enstrümantal, vokal müzik ve performans gibi birçok sanatı bir araya getiriyor. Azerbaycan halası vokal, vokal-enstrümantal ve enstrümantal olmak üzere 3 türde tecelli etmektedir. Vokal yani sadece şarkı eşliğinde icra edilir. Buraya "Hakişta" ve "Gülümheylər" aittir. Ağırlıklı olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilir. Vokal-enstrümantal ve enstrümantal halaylar hem kadınlar hem de erkekler tarafından icra edilmektedir.

Nahçıvan halayları 1, 2 ve 3 bölümlü olmaktadır. Bir bölümlü halaylar, karakterlerine ve içeriklerine uygun bir hızda oynanır. Bazı tek parça halaylarda dans nispeten düşük veya orta hızda başlar, daha sonra hızlanmasına rağmen parçalara bölünmez. Aynı müzikal malzeme gelişir. "Bendi", "Dalan", "Dello", "Dikdabani", "Efsəri", "Göyçemeni", "Hoynare", "Kafeyi", "Gaz-gazi", "Genimo" bunlardan bazılarıdır.

Bir bölümlü halayların teorik analizi, onların ölçü sayısının daha çok 6/8 veya 3/8 olduğunu, genel olarak Allegro veya Allegretto temposunda çalışıldığını, melodi aralığının oldukça küçük – üç sestten beş sese kadar olduğunu göstermektedir. Bu tür halaylarda ağırlıklı olarak "Rast" ve "Şur" dizileri daha sık kullanılmaktadır.

Bu halaylardan bazıları günümüzde bayramlarda ve düğünlerde icra edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dans, Halay, Bir bölüm, Nahçıvan, "Gaz-gazi".

ABSTRACT

The people of Azerbaijan, having an ancient and rich culture, have preserved their cultural heritage until today. Gobustan and Gamigaya which are among the first human settlements, depict dance scenes in rock painting, which is proof that life has existed here since ancient times. Many depictions in rock paintings confirm its existence thousands of years ago. Among the paintings in Gamigaya located in the Nakhchivan region, images of dance ceremonies have a special place. A synthetic form of art, yalli combines several arts such as instrumental, vocal music, and performance. Azerbaijani yalli is manifested in 3 types: vocal, vocal-instrumental and instrumental. Vocal, which is performed only with the accompaniment of a song. It includes "Hakhishtas" and "Gulumhey". Its mainly performed by women. Vocal-instrumental and instrumental yallis are performed by both men and women.

There are 1, 2, and 3 types of yallis. One-part plays are played at a pace appropriate to their character and content. In some one-part yalli the dance starts at a relatively low or medium pace but is not divided into parts, although it speeds up later. The same musical material develops. "Bendi", "Dalan", "Dallo", "Dikdabani", "Afsari", "Goychamani", "Hoynare", "Kafeyi", "Gaz-gazi", "Genimo" are among the part yalli performed in Nakhchivan region.

The theoretical analysis of one-part yallis shows that the time signature is mostly 6/8 or 3/8, they are generally played in allegro or allegretto tempo, the range of the melody is quite small- from three tones to five voices. Rast and Shur's series are used more frequently in these types of yalli. Some of these yallis are performed by the people of our modern times at festivals and weddings.

Keywords: Dance, Yalli, Nakhchivan, One-piece, "Gaz-gazi".

1. GİRİŞ

Kadim ve zengin bir kültüre sahip olan Azerbaycan halkı, kültürel mirasını günümüze kadar korumuştur. Uzun bir gelişim sürecinden geçen Azerbaycan müziğinin kökleri yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. İnsanoğlunun ilk yerleşim yerleri olarak kabul edilen Gobustan ve Gemigaya bölgesindeki kaya resimlerinde tasvir edilen dans sahneleri, burada eski çağlardan beri yaşamın var olduğunu kanıtlar. Kaya resimlerindeki halay tasvirleri, onun binlerce yıl önceki varlığını doğrulamaktadır. Gemigaya resim medeniyetini ilk merkezlerinden biri olmasının yanı sıra kadim dans sanatının şekillendiği alanlardan biridir. Gemigayadaki resimler arasında dans töreni tasvirlerinin özel bir yeri vardır. Bu toplu oyunlar Azerbaycan Türklerinin icra ettiği halayı anımsatmaktadır.

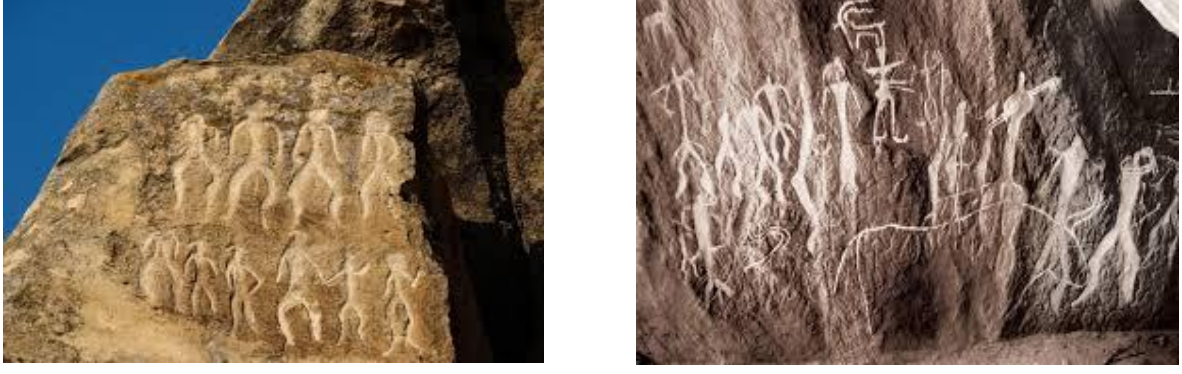

Foto 1. Gobustan ve Gemigaya Kaya Resimleri, **Kaynak:** URL1

Araştırmacılara göre birlik semolü olan halayın geçmişi, bundan 8-10 bin yıl öncesine kadar gider. Hiç şüphe yok ki halayın şekillenmesi alfabe ve yazılı medeniyetin ortaya çıkışından önceki dönemlere denk gelmektedir. Orjinal halay oyunları ise ateşe tapınma döneminde şekillenmiştir. Daha sonra insanların asıl uğraşı olan avcılıkla ilgili dans numuneleri de oluşturulmuştur. Avın ve savaşın başarılı olmasını dileyenler, tılsımlara ve büyülere güvenenler, doğaüstü güçlere yemin etmek isteyenler, törenlerde taklit ve betimleme yoluyla tutumlarını ifade etmeye çalışmışlar. Yabancı düşman üzerinde muzaffer mücadele, baharın gelişi ve diğer hayati konularda olan meseleler dans numunelerine tam olarak yansımıştır. Atalarımız sofranın bereketinin, avın başarısının, güçlüklerin aşılmasının büyük ölçüde ortak çalışmaya ve birliğe bağlı olduğunu çok iyi anlamışlardır. Buna göre yaratıldığı andan günümüze kadar halkımızın yaşam tarzını, örf ve adetlerini, mücadelesini, birliğini yansıtan halay oyunu, birlik ve beraberliğin simgesidir.

2. HALAY

Toplu danslar, Azerbaycan dans sanatının önde gelen türlerinden biridir. “...Folklor örnekleri yüzyıllardır şifayen var olmuş ve gelecek nesillere sözlü olarak aktarılmıştır. Halkın toplu katılımı ve emeğiyle oluşturulan, aynı zamanda topluca icra edilerek yaygınlaştırılan folklor örnekleri, halk yaratıcılığının en önemli özelliklerinden birinin toplulukçuluk olduğunu göstermektedir.” (Mammadova, 2023). En yaygın toplu dans türü halaydır. “Halay kelimesinin anlamı, “el ele” kelimesiyle bağlantılıdır. Halay oynayanlar el ele tutuşur, birlikte sadakat gösterirler.” (Ahmedov, 2015: 263). Halayın tarihi belirttiğimiz gibi çok eskilere dayanmaktadır. Performansı sırasında gruba 10-15 ila 80-100 kişi katılır. Oyun zamanı takımın önünde halaya rehberlik eden ve elinde mendille dans eden katılımcıya “Halaybaşı”, grubun sonunda dans eden kişiye “Ayakçı” denir. Dansın doğru icrası için başından sonuna kadar katılımcıların hareketlerini halaybaşı denetler ve ayakçı da bu işte ona yardımcı olur

Halk oyunları araştırmacılarından Kamal HESENOV, halay kelimesinin anlamını şöyle açıklıyor: “Yal”-sıradır, zincir hattıdır. Halayı oynayanlar bir ve ya iki sıra, bazen birkaç sırada dizilirler. İki tür halay vardır – dans halayı ve oyun halayı. Dans halayı, iyi tanımlanmış hareketlerin bir kombinasyonudur. Her zaman sabit olan ve ayrı ayrı her bir isimde icracının iyi bildiği hareketlerin harmonisinden ibarettir. Bu hareket kombinasyonları, tarihsel olarak uzun bir süredir uyumlu bir şekilde oluşturulmuştur.

Bir zamanlar onların temeli çok basit bir dans şeklinden oluşurdu. Ancak zaman geçtikçe her halayın yapılışı ve hareketi yavaş yavaş parlatıldı ve yeni renklerle zenginleştirildi. Bazı eylemler anlamını yitirdi ve kayboldu, yenileri eklendi. Her halükarda, tek bir yön değişmeden kaldı: büyük iyimserliği, iyi ruh hali ve coşkulu mizacı (Hesenov, 1983: 56).

Foto 2. Şerur Halk Halay Topluluğu İcrasında Halay. **Kaynak:** URL2

Sentetik bir sanat türü olan halay, enstümental, vokal müzik ve performans gibi birçok sanatı bir araya getiriyor. Azerbaycanlı ünlü besteci Efrasiyab BEDELBEYLİ halay ile ilgili düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “Burada çok yaygın olan halayın formu, bütün bir elin, bir köyün neşesini, becerisini ve yeteneğini kolektif biçimde temsil eden muhteşem bir yaratıcılığın parlak bir tezahürüdür.” (Bünyadov, 2007: 255)

Azerbaycan halayları, vokal, vokal-enstrümental ve enstrümental olmak üzere 3 türde tecelli etmektedir. Vokaller sadece şarkı eşliğinde icra edilir. Buraya “Hakıştalar” ve “Gülümheyler” dahildir. Ağırlıklı olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilir. Müzikolog-bilim insanı Agide ALEKBEROVA bu tür halaylara “Dil halayı” adını vermiştir (Alekbérova, 1994: 38). Bu tür halaylar daha çok Nahçıvan düğünlerinde, kına gecelerinde icra ediliyor. “Nahçıvan’da yaygın olan merasim müzik folklorünün örnekleri arasında halk türküleri ve bunların arkaik türleri olan “Hakıştalar” ve “Gülümheyler” yöresel folklorün araştırılmasında özel bir öneme sahiptir. Bu şarkı-dansların baş icracıları, düğüne veya halk şölenlerine toplanan genç kızlar ve kadınlardır. “Hakıştalar”ı icra eden hanımlar iki gruba ayrılarak karşı karşıya gelir ve deyişme (atışma) başlar. Hakıştalar okunurken genellikle müzik çalmaz. Raksın ritmini el çırparak tutarlar. Resitatif bir üslupla, atışma şeklinde söylenen komik, mizahi sözleri olan hakıştalar ile kına merasimi daha da eğlenceli bir hal alır.” (Mammadova, 2022: 333)

Vokal-enstümental (“Tello”, “Galadan-galaya”, “Arzumanı” vb.) ve enstrümental halaylar (“Tenzere”, “Köçeri”, “Xelefti”, “Urfanı” vb.) hem erkekler hem de kadınlar tarafından oynanır.

Foto 3. Nahçıvanda Nevruz töreinde oynanan halay. (Kişisel arşiv)

Foto 4. Erkeklerden İbaret Halay Grubu. (Kişisel arşiv)

Halaylara şarkı ve saz eşliğinde olmak üzere iki çeşit eşlik edilir. Koreografi açısından iki türde icra edilen halaylar oyun ve dans halayları olarak ikiye ayrılır. Halayda dans edenler çalan melodi eşliğinde bazı metinleri koro halinde söyleyerek adeta bir şarkıymış gibi seslendirirler. Bu halaylar önceleri sadece şarkı olarak, yani müzik eşliği olmadan söylenirdi. Eski insanın emek faaliyetini, günlük hayatını, evini, duygularını ve heyecanını yücelten metinleri halkın kendisi yarattı.

2.1. Bir Bölümlü Halaylar

Halayların icra yerine ve zamanına göre varyantları mevcuttur. Şöyle ki, bazı halaylar bazı bölgelerde bir, diğerlerinde iki veya üç bölümlü olarak oynanır. “Aynı halay numunelerinin ayrı ayrı yıllara ait olan çeşitli nota yazılarında onların 1, 2 ve 3 bölümden ibaret olması halayların uzun gelişme sürecinden geçtiğini ve

bir çok varyantlarının olduğunu gösteriyor.” (Nebiyeva, F. “Halay” reqlerinin not neşrlerinin etnomusiqişünaslıq ehemmiyeti. Konservatoriya jurnalı, 2019, №3 (45). S.35.)

Söylediğimiz gibi, halaylar şekil olarak 1, 2 ve 3 bölümlü olurlar. İki bölümlü halayda 1. bölüm ağır, 2. bölüm hızlı; üç bölümlü halayda 1. bölüm ağır, 2. bölüm orta, 3. bölüm hızlıtempoda çalınır.

Bir bölümlü halaylar karakterlerine ve içeriklerine uygun bir hızda oynanır. Bazı bir bölüm halaylarda dans nispeten düşük veya orta hızla başlar, daha sonra hızlanmasına rağmen parçalara bölünmez. Aynı müzikal intonasyon gelişir. Nahçıvan yöresinde ica edilmiş halaylar “Bendi”, “Dello”, “Dalan”, “Cergebaz”, “Çökeli”, “Dikdabanı”, “Efseri”, “Hoynare”, “Kafeyi”, “Gaz-gazı”, “Gara kilise”, “Gaz ayağı”, “Genimo”, “Gızılbaş”, “Göçeri”, “Nanay”, “Nareyi”, “Nazile”, “Nuran”, “Papilli”, “Paşam gel”, “Salamı”, “Seyranı”, “Serseri”, “Sersevan”, “Sındırma”, “Şahgeldi”, “Sareyi” vb. bunlardan bazılarıdır. “Sareyi” halayı “Nahçıvan-Şerur El Halayları” kitabında bir bölümlü, “Azerbaycan Kadim Dans Havaları” kitabında ise iki bölümlü olarak yazılmıştır. Bu halaylar günümüzde halk tarafından şenlik ve düğünlerde icra edilmektedir.

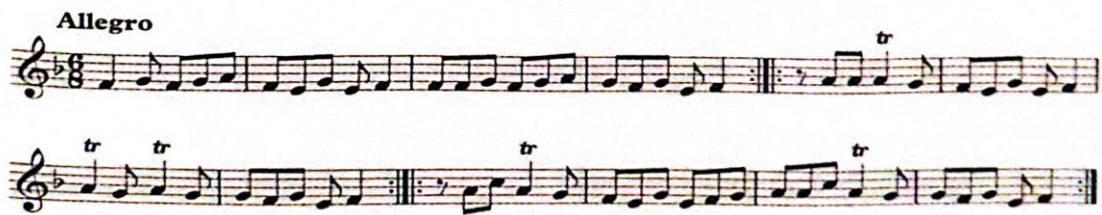

Foto 5. Nahçıvanda İcra Edilen Halay. (Kişisel arşiv)

Şimdi bir bölümlü halay örneklerini inceleyelim:

2.1.1. Göy Çemeni

Bu halay halk arasında “Çimenli” veya “Çimenkend” olarak da bilinir. “Fa” Rast makam dizisi üzerinde, 6/8 ölçü, Allegro tempoda çalınır. Melodinin diyapozonu T4 çerçevesinde gelişir. “Göy çemeni” halayının toplam hacmi 20 ölçü olmasına rağmen burada yüksek melodik gelişim fark edilmemektedir. Melodi, ilk iki basamaklı tümce üzerine kuruludur ve onun hafif gelişimi, tam veya değişken tekrarlarından oluşur. Ölçü bölünme şeması şu şekilde gösterilebilir: 2+2+2+2+2+2

Nota 1. “Göy Çemeni” Halayı (Behmenli, 2021: 435)

Gördüğümüz gibi iki basamaklı ifadeler 4 basamaklı bir cümle oluşturmak için birleştirilir. Önce orta tempoda başlayan melodi daha sonra gittikçe hızlanan tempoyla biter. Serçe parmaklardan tutarak oynama üsulu ile icra edilir. Ayak hareketlerine gelince, dört adım ilerledikten sonra bacaklar dizlerden hafifce bükülür.

“Bu halayın Batı Azerbaycan’ın Göyçe ilçesinde de aynı isimle bilindiğini belirtebiliriz.” (Behmenli, 2021: 572)

2.1.2. Zülfanı

Bu halay “Lya” Şur dizisi üzerinde yapılmıştır. 6/8’lik süre ile Allegretto tempo hakimdir. Halayın ezgisinin ses aralığı T4 hacindedir. Nota örneğinden hareketle halayın temel müzik malzemesinin 12

ölçüden oluştuğunu söyleyebiliriz. Nispeten değiştirilmiş bir biçimde birbirini tekrar eden 3 cümleden oluşur. Ölçü bölünmesine gelince, burada iki basamaklı kurumların tezahürünü buluyoruz: 2+2+2+2+2+2

Nota 2. “Zülfanı” Halayı (Behmenli, 2021: 402)

Bu halay ilk defa Ahmet İSAZADE ve Neriman MEMMEDOV tarafından notaya alınmıştır. Rauf BEHMENLİ kendi kitabında “Zülfanı” halayının “Nahçıvan-Şerur El Halayları” nota kitabına dahil edilmiş “Ay hanım” halayı ile aynı olduğunu vurgulamıştır: “Şunu da belirtmeliyiz ki melodisine 1980 yıllarında şiir metni eklenerek oynanan “Ay hanım” halayı, sonradan “Leyla hanım” isimli şarkı olarak popülerleşti. 2015 yılında Ekrem MEMMEDLİ ve Kenan MEMMEDLİ’nin birlikte yazdıkları “Nahçıvan-Şerur El Halayları” nota kitabında bu halay “Ay hanım” adı ile sunulmuştur.” (Behmenli, 2021: 655).

Nota 3. “Ay hanım” Halayı (Memmedli, E., Memmedli K., 2015: 35)

“Ay hanım” halayının nota örneğine dikkat edildiğinde, burada “Re” Şur dizisi, Moderato tempo kendini gösteriyor. Melodi toplamda 24 ölçüden oluşmaktadır. Ancak başlangıçta birbirini nispeten değiştirilmiş biçimde tekrar eden 12 ölçülü 3 cümle (4+4+4) vardır. 12 ölçülük enstrümental icradan sonra halayın melodisi aynı şekilde tekrar edilir ve bu melodinin üzerine sözler okunarak dans edilir. Halayın sözleri şöyledir:

Ay xanım, xanım, xanım ay Leylam,

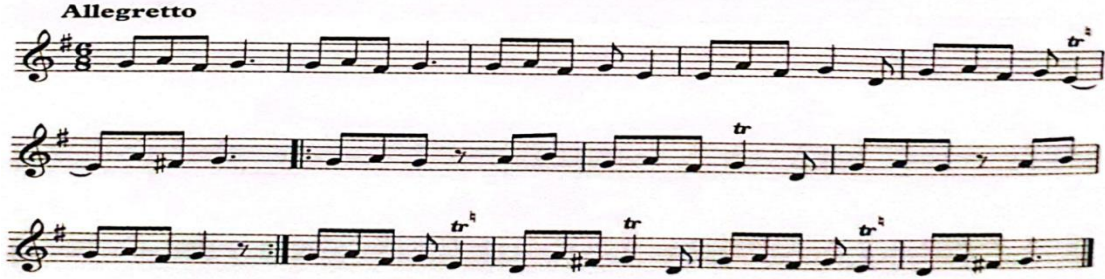
Sen benim can dermanım, imanım, Leylam.

Nota 4. “Ay Hanım” Halayının Sözlü Hissesi (Memmedli, E., Memmedli K., 2015: 36)

2.1.3. Hoynare (Hoyneri)

Bir bölümlü Şerur halayıdır. “Sol” Rast dizisi üzerine kurulmuştur. Allegretto tempo, 6/8 zaman ölçüsü. Dansın ölçü bölünmesi şu şekildedir: 1+1+2+2+2+2+2+2

Melodi T4 ses aralığında geliyor. İki cümleden (8+8) oluşan bu periyodun sonunda seslenen 8 ölçü biritme görevini üstlenir. Cümleler birbirinin varyant tekrarından oluşur. Genel olarak melodi, ikinci cümle birincinin devamı gibi seslenecek şekilde yapılandırılmıştır. Burada ilk ölçü bütün halay boyunca tekrarlanır. Bu tekrar sayesinde halayın hacmi genişler. Dansın neşeli, coşkulu melodisi, icracılardan özel bir beceri gerektirmektedir. “Hoynare” halayını hem yalnız erkekler, hem de kadın-erkek karışık şekilde oynarlar. Kolları aşağıya tutarak oynama üsulu ile icra edilir. Burada dans edenler daire şeklinde dizilirler. Canlı tempoda bacaklar dizlerden hafifce bükülür (oturur gibi) ve hafif zıplama hareketleriyle oynanır.

Nota 5. “Hoynare” Halayı (Behmeni, 2021: 424)

2.1.4. Nare (Nareyi)

Bir bölümlü Şerur halayıdır. “Re” Şur dizisi, Allegro tempo, 6/8 zaman ölçüsü bu halayın esas özellikleridir. Orta hızda başlayan halay, giderek hızlanarak keskin bir coşku ile son bulur. Elleri omuzlara koyarak oynanır.

Bu halayın notaları üzerine yaptığımız incelemede, toplamda 16 ölçüyü kapsayan halayın melodisinin ses aralığının incelenen diğer halaylardan farklı olarak T5 aralığında geliştiği görülmektedir. Burada cümleler soru cevap şeklindedir. İlk 4 ölçü soru, sonraki 4 ölçü ise cevaptır. Karışık ölçü bölünmesi olan halayda ölçüler şöyle gruplanır: 1+1+2+1+1+2

Nota 6. “Nare” Halayı (Behmenli, 2021: 451)

2.1.5. Tello

Sözlü halaylar sırasına dahildir. Daha sonra metin eklenerek söylenen ve çalınan bu ezgi, artık bir türkü olarak da popüler olmuştur.

Araz üste, buz üste Tello,

Kabab yanar köz üste, Tello.

Qoy meni öldürsünler, Tello,

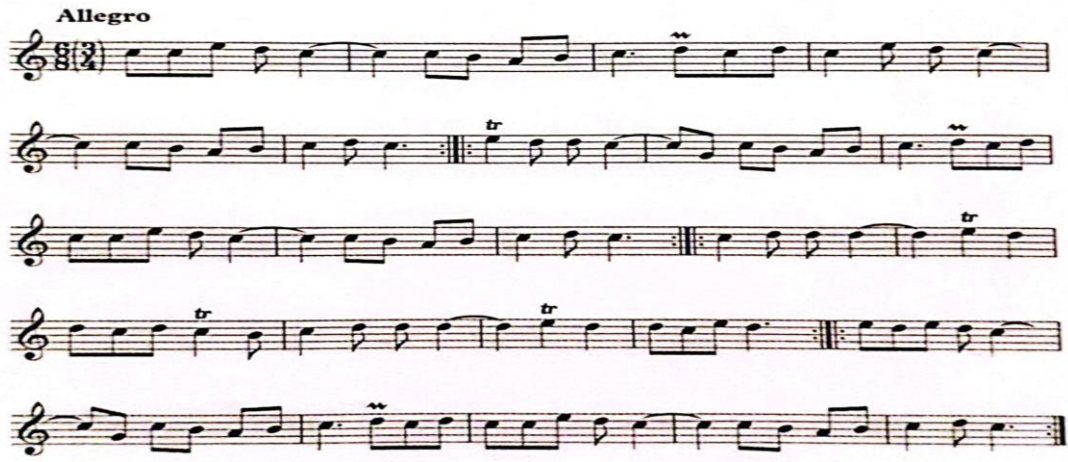
Bir alagöz kız üste, Tello.

Aman Tello, Tellocan, Tello,

Canım Tello, Tellocan, Tello.

“Tello” halayını kadın-erkek karışık olarak icra ederler. Serçe parmaklarıyla elele tutuşan katılımcılar kolları dirseklerinden bükerek oynarlar. Halay, ilk defa Neriman MEMMEDOV ve Ahmet İSAZADE tarafından derlenmiş ve notaya yazılmıştır.

“Tello” halayı “Do” rast dizisi üzerinde, 6/8 (3/4) zaman ölçüsü, Allegro tempodadır. Melodi, T4 ses aralığının çizgisinde geliyor. Ölçü bölünmesi üç basamaklı yapılar içeriyor: 3+3+3+3+3+3+3+3. Burada her biri 6 ölçüden ibaret 4 cümle vardır.

Nota 7. “Tello” Halayı (Behmenli, 2021: 484)

2.1.6. Gaz-gazı

Bu bir oyun-halaydır. Burada Halaybaşı'nın elinde bir kemer ya da bir sopa vardır. Katılımcılar müzik eşliğinde dans ederler. Herkes Halaybaşı ile aynı eylemi gerçekleştirmelidir. Uygun davranmayan katılımcı Halaybaşı tarafından ceza alır ve elindeki sopa veya kemerle dövülür.

“Sol” Şur dizisi, 6/8 zaman ölçüsü, Moderato tempoda (“Nahçıvan-Şerur El Halayları” nota kitabında Allegro tempo gösteriliyor) çalınır. Melodinin ses aralığı T5 aralığını kapsar. Toplamda 22 ölçünün yer aldığı ezgide, cümleler 4+4+4+4+6 sayıdan oluşmakta ve tekrarlardan dolayı halayın hacmi genişlemektedir. Ölçü bölünmelerine dikkat edersek, burada karışık bölünmeler olduğu görebiliriz: 1+1+2+1+1+2+2+2+2+2+3+3

Nota 8. “Gaz-gazı” Halayı (Behmenli, 2021: 501)

2.1.7. Kafeyi

Bu halay nota kitaplarında bir bölümlü halay olarak kayda geçmiştir. Zaman ölçüsü 6/8 ve tempo Allegro'dur. Ancak Nahçıvan Kültür Bakanlığı YouTube kanalında yayınlanan videoda bu halay “Şerur” Halk Halay Topluluğu tarafından iki bölümlü bir performans olarak çalınmaktadır (URL3). Birinci bölümde orta tempoda, eller omuzlara konularak, ikinci bölümde ise serçe parmaklarla tutularak hızlı tempoda icra ediliyor.

Nota metninin analizine dikkat edersek, bu halayın toplam hacminin 16 ölçüden oluştuğunu görürüz. Ana müzik malzemesi ilk 4 ölçüde oluşur. Diğer ölçüler, bu 4 ölçünün varyant tekrarı sonucu oluşur. Cümleler 4+4+4+4 şeklinde bölünmüştür. Melodinin ses aralığı temel olarak K3 aralığını kapsar.

Nota 9. "Kafeyi" Halayı (Behmenli, 2021: 420)

3. YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ve doküman analizi tekniklerine uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Nahçıvan bölgesinin seçilmesinin nedeni bölgede eski zamanlardan beri varolan folklore örneklerinin halen korunmasıdır. Veri toplama araçları olarak ilgili dokümanlar kullanılmıştır. Nahçıvan yöresinde icra edilen bir bölümlü halayların nota metinleri üzerinde müzikal açıdan teorik analiz edilmiştir.

3.1. Araştırma Problemi

Bu çalışmada, Azerbaycan'ın Nahçıvan yöresinde icra edilen bir bölümlü halayların kültürel ve müzikal açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın problemi aşağıda belirtilmiştir.

Azerbaycan'ın folklorik unsurlarından olan Nahçıvan yöresinde icra edilen halayların bir bölümlü türünün karakteristik özellikleri nelerdir?

4. SONUÇ

Yapılan araştırmalar halayların Azerbaycan, özellikle de Nahçıvan folklor örnekleri arasında en eski ve yaygın dans türü olduğunu göstermektedir. Halaylar performans özelliklerine göre birkaç çeşittir. Bu yazıda bahsedilen halayların kadim gelenekten gelen belirli yönleri, dizi, ritim ve ezgisel yönlerden spesifik özellikleri olduğu görülmektedir. Bir bölümlü halayların teorik analizi sırasında şunları görüyoruz:

- Bir bölümlü halayların ölçüsü esas olarak 6/8 veya 3/8.
- İncelenen halay örneklerinden bir bölümlü halayların ağırlıklı olarak Allegro veya Alegretto tempoda icra edildiği görülmektedir.
- Melodinin ses aralığı oldukça küçüktür (esas olarak T4, bazen T5 ve K3). Bu detay halayların ne kadar arkaik örnekler olduğunu gösterir.
- Bir çok halayların ana müzik malzemesinin ilk 4 ölçüden oluştuğunu görüyoruz. Tekrarlama ilkesi, melodinin daha sonraki geliştirilmesinde kendini gösteriyor.
- Makam dizisi açısından en çok "Rast" ve "Şur" dizileri kullanılıyor.

5. BULGU ve ÖNERİLER

Yapılan araştırmalar halayların Azerbaycan, özellikle de Nahçıvan folklor örnekleri arasında en eski ve yaygın dans türü olduğunu göstermektedir. Halaylar performans özelliklerine göre birkaç çeşittir. Bu yazıda bahsedilen halayların kadim gelenekten gelen belirli yönleri, dizi, ritim ve ezgisel yönlerden spesifik özellikleri olduğu görülmektedir.

Gelecek çalışmalarda halayların iki ve üç bölümlü türlerinin, aynı zamanda Azerbaycanın diğer bölgelerinde icra edilen halayların nota örneklerine esasen teorik analizleri yapılabilir. Bu araştırma makalesinden uygulamacılar halayların araştırılması konusunda yararlanabilirler.

KAYNAKÇA

Ahmedov, B. (2015). *Etimologiya lüğeti*. Bakı.

Алекперова, А. (1994). Хороводные танцы яллы Нахичеванской зоны. Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения, Баку.

Behmenli, R. (2021). *Azərbaycan qədim rəqs havaları*. Bakı.

Bünyadov, T. (2007). *Azərbaycan etnoqrafiyası*. III. cild, Bakı.

Hesenov, K. (1983). *Qədim Azərbaycan xalq rəqsleri*. Bakı.

Mammadova, G. (2022). Azərbaycan'daki düğün törenlerinin çeşitliliği bağlamında Nahçıvan bölgesinin düğün gelenekleri. *Rast Müzikoloji dergisi*, 10(3), 329-344.

Mammadova, G. (2023). Azərbaycan türkülerinin Türkiye'nin Iğdır ve Kars yörelerinde icra özellikleri. *Türk Müziği Dergisi*, 3(1), 1-19.

Memmedli, E. Memmedli K. Naxçıvan-Şerur el halayları. Naxçıvan, 2015. 275 s.

Nebiyeva, F. "Halay" rəqslerinin not neşrlərinin etnomusiqişünaslıq əhəmiyyəti. Konservatoriya jurnalı, 2019, №3 (45). S.35.

UR11 https://www.google.com/search?sxsrf=AB5stBiKbx1io2G5WlvP3md1EbBCConOMw:1688650318399&q=qobustan+qaya+r%C9%99sml%C9%99ri&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjG24LTmPr_AhWzSvEDHf

UR12 https://www.google.com/search?q=%C5%9F%C9%99rur+xalq+yall%C4%B1+ansaml%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwikqNSmnr_AhVbFBAIHV0jDKYQ2

UR13 <https://www.youtube.com/watch?v=lThEaTLc8EI>